

Yerel Yönetimler ve Sosyal Yardımlar: Üsküdar Belediyesi Örneği

- Dr. Eyüp ZENGİN*
- Dr. Cemal ÖZTAŞ**

Öz

Sosyal yardımlar, toplumun kendi ellerinde olmayan nedenlerle yoksul ve muhtaç duruma düşen bireylerine ve dar gelirlilere insanlık onuruna yaraşır bir hayat düzeyi sağlama amacıyla devlet bütçesinden sağlanan yardımları ifade eden bir kavramdır. Yerel yönetimlerin sosyal yardım faaliyetleri herhangi bir düzene bağlı olmadan yapılmakta, yönetimden yönetime farklılık gösteren genelde doğrudan para yardımının yapılmadığı, dönemlere mahsus süreklilik olasılığı zayıf uygulamalar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin sosyal yardım faaliyetleri, çözüme yönelik etkin faaliyetler olmaktan uzaktır. Yerel yönetimler tarafından yapılan sosyal yardımların, sosyal yardımlarda varolması gereken özellikleri taşınamaması sosyal yardım hizmetinin etkinliğini azaltmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yerel yönetimler, sosyal politika, sosyal yardımlar, refah devleti, yoksulluk, muhtaçlık, kentsel yoksulluk.

Abstract

Local Administrations and Social Relief

Social relief is a general name for pensions paid by state budgets in order to help poor and needy individuals in a society and provide them a better life. Social relief applications of local administrations is generally conducted without systematic and continuous efforts thus causing temporary effects in solving the problem. Moreover, their applications simply becomes different from one local governments to another. Therefore social relief activities run by local administrations lack the accepted characteristics of relief facilities thus they generally thought to be ineffective efforts to fight poverty.

Key words: Local governments, social politics, social relief, welfare state, poverty, indigence, urban poverty.

(*) Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Uzman.
(**) Türkiye Büyük Millet Meclisi, Genel Sekreter Yardımcısı.

1- GİRİŞ

Sanayi Devrimi ile birlikte toplumsal yapı ve üretim ilişkileri hızla değişmeye başlamış ve kentleşmenin artması ile ortaya yeni toplumsal sınıflar çıkmıştır. Yaşama ve çalışma koşullarının giderek kötüleştiği bu dönemde, sefalet artmış, geleneksel kurumlar da sanayi döneminin doğurduğu bu yeni sorunları çözememiştir. Bu duruma daha fazla kayıtsız kalamayan Devletler, sosyal yaşama müdahale etmeye başlamıştır. Eski dönemin sosyal kurumları olan aile, hayır kurumları ve diğer yardım örgütleri yeni dönemde yetersiz kalmış, bunların yerine bu tür gereksinimleri karşılayacak yeni kurumlar ortaya çıkmıştır. Geleneksel sosyal yardım kurumları, kentlerde yığılan çalışanların iş kazaları ve sağlık bakımları gibi gereksinimlerine cevap verememiş, yoksul ve işsiz yığınların sosyal yardım taleplerine yetişememiştir.¹

Halka en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimlerin, sosyal politika alanındaki fonksiyonları daima araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Sosyal politika alanında yapılan birçok çalışmada sınırlı da olsa yerel yönetimlerin refah devleti fonksiyonlarının yerine getirilmesindeki rolüne değinilmiş ve bu kurumların mahalli düzeydeki hizmetlerin sunulmasında merkezi yönetimlere göre daha etkin olduğu hususunda bir konsensüs oluşmuştur. Gerçekten, özellikle gelişmiş ülkelerde refah devletinin genişlemesine paralel olarak yerel yönetimlerin sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesindeki payı, özellikle, İkinci Dünya Savaşından sonra artmıştır. 1945-1975 döneminde refah devletleri gibi, birçok ülkede, yerel yönetimler de “altın çağ” diye nitelendirilen bir dönemi yaşamışlardır.²

Sosyal yardım, sosyal güvenlikte en geç gelişen ve yerleşen bir yöntemdir. Aslında doğuş itibarı ile en eski tekniklerden birisidir. Kökleri, 19. yüzyılda pek çok ülkede uygulanan yoksullara yardım uygulamalarına dayanmaktadır.³ İngiltere’de kendi kendine bakamayan bireylerin korunmasını amaçlayan Yoksulluk Yasaları’nın ilki 1300’lü yılların ortalarında yapılmıştır. I. Kraliçe Elizabeth tarafından 1601 yılında yapılan yasa ise, sosyal politika tarihinde önemli bir yere sahip olup, yerel yönetimleri yoksullukla mücadelenin etkin bir aracı haline getirmiştir.⁴ Sosyal yardımlar geçen yüzyılda daha çok yerel yönetimlerin sorumluluğuna verilen ve genellikle de çalışma gücünü yitirmiş ve bir gelire sahip olmayan yoksulları ve yaşlıları koruyan sosyal güvenlik önlemleri olarak ortaya çıkmıştır.⁵

Çeşitli ülkelerde, ilk kez XIX. yüzyılda başlamış olan sosyal yardımlar, bugün sosyal sigortalarla birlikte sosyal güvenliğin başlıca bir kolunu oluşturmaktadır. Sosyal sigortalar gibi sosyal yardımlar, yoksul ve az gelirliler insanların ve sınıfların refahı konusunda kamu sorumluluğu ilkelerinin kabul edilmesinden doğmaktadır. Fakat, nitelikleri itibarıyla sosyal sigortalar ile sosyal yardımlar arasında derin farklar vardır. İlk olarak sosyal yardımlar genellikle vergiler ile finanse edilmektedir. İkinci olarak, herhangi bir karşılık olmaksızın, gereksinim içinde bulunan kişileri kapsar. Üçüncü olarak, sosyal yardımlar tek yönlü olarak devlet tarafından yapılır ve yararlanan kişinin herhangi bir mali katkısı söz konusu değildir.⁶

- 1 Süleyman Özdemir, “Sosyal Refahın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış: “Refah Karması” ve Sosyal Refahı Sağlayıcı Kurumlar,” Sosyal Siyaset Konferansları, 48. Kitap, İstanbul-2004, s. 101
- 2 Halis Yunus Ersöz, “5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri,” Sosyal Siyaset Konferansları, 50. Kitap, İstanbul-2005, s. 134

- 3 Yener Şişman, “Sosyal Politika ve İş Hukuku,” Birinci Baskı, Eskişehir, 2002, s. 219
- 4 Halis Yunus Ersöz, “Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği),” Filiz Kitabevi, İstanbul-2004, s. 10
- 5 Yener Şişman, “Sosyal Politika ve İş Hukuku,” s. 219
- 6 Cahit Talas, “Toplumsal Ekonomi: Çalışma Ekonomisi,” İmge Kitabevi yayını, 7. Baskı, Ankara, Haziran 1997, s. 406-407

2- GENEL OLARAK SOSYAL YARDIMLAR

Sosyal yardım, sosyal güvenlik kavramı kapsamında ele alınan; literatürde sosyal güvenliğin bir tekniği, yöntemi veya sosyal güvenliğin sağlanmasında bir araç gibi çeşitli nitelendirmelere sahip olan kavramdır. Bunun için öncelikle sosyal güvenliğin bir tanımını yaparak sosyal yardım kavramının tanımlanmasına geçmek daha uygun olacaktır. Sosyal güvenlik "Belirli sosyal risklerin iktisadi sonuçlarına; yani yol açabilecekleri gelir kayıpları ve gider artışlarına karşı kişilerin güvenliklerinin sağlanmasıdır". Sosyal riskler deyimini somutlaştırarak yapılacak bir başka tanımla sosyal güvenlik; "Hastalık, kaza, analık, yaşlılık, sakatlık, işsizlik, ölüm ve çocuk yetiştirme gibi sosyal risklerin yol açabilecekleri gelir kayıpları ve gider artışlarına karşı kişilerin güvenliklerinin sağlanması"dır. Kısaca sosyal güvenlikle gelir güvencesinin devamlılığı sağlanır.⁷

Geçinme güclüğü içinde olan ve toplumdaki dışlanma tehlikesiyle karşılaşan kişilerin, yoksul ve az gelirli insanların veya sosyal grupların yaşamlarının güvence altına alınması konusunda, kamu sorumluluğu ilkelerinin kabul edilmesinden Sosyal yardımlar; doğmaktadır. Sosyal yardımlar genellikle vergiler ile finanse edilmektedir. Herhangi bir karşılık söz konusu olmaksızın gereksinim içinde bulunan kişileri kapsamaktadır. Sosyal yardımlar, tek yanlı olarak devlet ya da kamu makamlarınca yasal yetki ve görev verilmiş gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Yararlanan kişinin herhangi bir mali katkısı söz konusu değildir.⁸

7 Musa İkizoğlu, "Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesi'nde Ampirik Bir Araştırma," Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara-2000, s. 6-8

8 Özlem Özketen, "Sosyal Hizmet Ortamlarında Uygulama 1," Sorun Alanı İnceleme ve Değerlendirme Raporu, (Eğitsel Danışman Doç. Dr. Erden Ünlü), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, Ankara 2005. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/shuarastirmasi.htm>, (Erişim Tarihi 05. 11. 2008)

Sosyal yardımlarda yardım göreceklere sağlanılacak sosyal gelirlerin tutarı kanunlarla saptanmamıştır. Bu konuda yalnızca genel ilkeler konulmuştur. Bireysel olarak sağlanacak sosyal gelirlerin nitelik ve tutarı yoksulluk ve gereksinimin önem ve türüne göre değişecektir. Yoksulluk ve gereksinim durumu bireysel olarak kontrol olunmaktadır. Bunun nedeni kendi kendine yardım ya da ailenin yardımının mümkün olduğu durumlarda kişiye sosyal yardım yapılmamasıdır. Sosyal yardımların özelliği, mümkün ise, kişiyi en çabuk yoldan çalışma hayatına tekrar sokma ve emek geliri ile geçinebilir duruma getirme amacına yöneliktir.⁹

3- SOSYAL YARDIM VE YOKSULLUK

Ekonomik ve sosyal yaşama sosyal sigortalar yöntemi ile karışımı uygun görmeyen ve sosyal sigortaların az çok karışık olan yöntem ve maliye mekanizmasının güçlüklerini kabullenmekten çekinen, ekonomik bakımdan yaşam düzeyi yüksek ülkeler, devletin genel gelirleri ile, yani vergilerle finanse edilen sosyal yardımları tercih etmişlerdir. Öte yandan bu ülkelerde korunmaya muhtaç ve sefaletle uğramış halk, daha çok birikmiş gelirlere malik olmayan yaşlılardır. Başlangıçtaki sosyal sigortalar, bu kategori ile halka hemen gerekli yardımı yapabilecek biçimlerde ve yöntemlerle örgütlenmişlerdir. İşte bütün bu nedenler ve benzerleri, sosyal yardımların tercih edilmesini sağlamıştır.¹⁰

Genel olarak yardımlar aşağıdaki durumları kapsar:

1-Yoksullara bedava sağlık yardımı ve bakımı,

2- Sosyal hastalıkların tedavisi için özel hizmetlerin kurulması,

9 Sait Dilik, "Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler", s. 81

10 Cahit Talas, "Toplumsal Ekonomi: Çalışma Ekonomisi," İmge Kitabevi yayını, 7. Baskı, Ankara, Haziran 1997, s. 406-407

3- Bütün ya da yoksul çocuklar için okulda yemek verilmesi,

4- Aile ödenekleri,

5- Yaşlılara, sakatlara ve dul annelere aylık bağlanması,

6- İşsizlik yardımı yapılması.

Bu yardımlar yanında, ulaşım için toplu ulaşım kartlarının verilmesi, elektrik veya suyun ücretsiz sağlanması, ilaç ve tedavi giderlerinin karşılanması gibi aynı yardımlar da sosyal yardım kapsamı içinde yer almaktadır.¹¹

Sosyal sigortalar kapsamı içerisinde korunmaları mümkün olmayan korunması zorunlu çocuklar, sakatlar, yoksullar vb. gibi toplumda özel olarak korunması gereken grupların sosyal güvenliklerinin sağlanabilmesi çözülmesi gerekli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu grupların sosyal güvenliklerinin karşılanması zorunluluğu, kamu yardım ve hizmetlerinin gelişerek sosyal güvenlik araçları niteliği kazanmasına yol açmıştır. Bir ülkede tüm kazanç ve gelirlerin vergi olarak devlete aktarıldığı varsayılırsa, sosyal yardım ve hizmetlerin finansmanına tüm nüfusun gelirleri oranında, adil bir biçimde katkıdıkları düşünülebilir. Bununla birlikte, tüm gerçek gelirlerin vergiye dönüşebilmesi ile gerçek gereksinim duyan kişilerin belirlenebilmesindeki güçlükler, bireylerin tasarruftan uzaklaştırılması ve çalışmaya özendirilmesi olasılığı sosyal yardım ve hizmetlerin sakıncalı yönleri olarak görülmektedir.¹²

Bu yöntem, özellikle gelir dağılımında büyük uçurumların olduğu ve bunun gelir dağılımı politikalarıyla giderilemediği toplumlarda, yüksek gelir gruplarından düşük gelir grupları yararına geliri

yeniden dağıtarak, bu soruna kısa vadede etkin çözümler getirebilmektedir.¹³

Sosyal yardım hizmetleri, yoksulluk ve yoksullarla ilgili bir bakış açısına ve uygulama anlayışına dayanır. Bu yönüyle de, "sosyal güvenlik" kavramı ve uygulamasıyla doğrudan ilişkilidir. Sosyal yardım yerel ölçülere göre, yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere ve onların geçindirmekle yükümlü olduğu aile bireylerine kendi kendilerine yeterli hale gelebilmeleri için, sosyal hizmet mesleki müdahalesi ile birlikte, kamu makamları tarafından karşılıksız olarak aynı ve nakdi bir biçimde sunulur.¹⁴

Sosyal yardım, kavramı başlıca şu temel unsurları ihtiva eder:¹⁵

1- Sosyal yardım esas itibarıyla sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde kullanılan bir yöntemdir.

2-Sosyal yardımlarda ilgililerin ihtiyaçları karşılıksız olarak karşılanmaktadır.

3-Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik açısından ancak kanunla düzenlenmiş oldukları ve resmi veya yarı resmi nitelikteki kuruluşlar tarafından yürütüldükleri takdirde gerçek bir sosyal güvenlik hizmeti olarak kabul edilmektedirler.

4-Sosyal yardımlar; parasal sosyal gelirler, şeklinde sunulabileceği gibi, aynı yardımlar ve bakım, tedavi, rehabilite etme ve yetiştirme gibi hizmet yönü ağır basan nesnel sosyal gelirler şeklinde de sunulabilmektedirler.

11 Yener Şişman, "Sosyal Politika ve İş Hukuku," Birinci Baskı, Eskişehir, 2002, s. 221

12 İhsan Erkul, Ömer Zühtü Altan, Nüvit Gerek, "Sosyal Politika Dersleri," İkinci Cilt, Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yay. No. 48, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987, s. 143-144

13 Sami Güven, "Sosyal Politikanın Temelleri," Ekin Kitabevi, Bursa, 2001, s.148

14 DPT, "Sosyal Hizmetler ve Yardımlar," Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu", Ankara, 2001, s. 2

15 Ali Ekber Asker, "Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri," Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996, s. 19-20

5-Sosyal yardımlar, kural olarak kişilerin muhtaçlıklarının, araştırılmasına ve kontrolüne dayalı olarak ve ihtiyaçlarının şeklini ve şiddetini ölçü alarak sağlanmaktadır.

6-Sosyal yardımlar, kişileri durumlarına ve özelliklerine göre, en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtaçlıktan kurtarmak amacını taşımaktadır.

7-Sosyal yardımlarda, mahalli otoritelere dayalı bir asgari geçim seviyesinin, tespiti, hem muhtaçlık araştırması, hem de yardım sağlanma safhalarında dikkate alınması gereken bir kural olmaktadır.

4- TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELE VE SOSYAL YARDIM

Yoksulluğun birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de önlenmesi ve etkilerinin en aza indirilmesi için geliştirilen uygulamaların başında sosyal yardım uygulamaları gelmektedir. Sosyal yardımlar; yoksullara ücretsiz sağlık yardımı ve bakımı, aile ödenekleri, yaşlılara ve özürülülere aylık bağlanması, işsizlik yardımı gibi programları kapsamaktadır. Sosyal yardım, bir defaya mahsus olarak yapılabileceği gibi sürekliliğe de sahip olabilmektedir. Ancak, bu sürekliliğin, sosyal yardımdan yararlananın ulaşması beklenen düzeye gelene kadar devam etmesi, ilke olarak kabul edilmektedir.¹⁶

En geniş anlamı ile sosyal yardım; yerel ölçüler içinde asgari seviyede dahi kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme olanağından kendi ellerinde olmayan nedenlerden dolayı yoksun kalmış kişilere, resmi kuruluşlar veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak yarı resmi veya gönüllü kuruluşlarca muhtaçlık tespitine ve kontrolüne dayalı olarak yapılan ve kişileri en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirmek amacını taşıyan parasal ve nesnel sosyal gelirden oluşan

bir sosyal güvenlik yöntemi ve bir sosyal hizmet alanıdır.¹⁷

Yoksullara yönelik sosyal yardımların ulaşılabilirliğinin ve kalitesinin artırılabilmesi için, ayrıca yoksulluğun hafifletilmesi ve engellenmesine yönelik olarak yapılması gereken çalışmalar;

1-Bölgesel yoksulluk profillerinin çıkarılması,

2-Toplumsal cinsiyet, etnik köken, engelliler, çalışan çocuklar, eğitim sorunları ve göç gibi yoksulluk üreten alanlara yönelik projeler geliştirilmesi,

3- Yoksullukla mücadelede kullanılmak üzere kaynakların oluşturulması ve bütçe artırımı,

4- Hali hazırda yoksul olan kesim için nakdi yardımların etkin ve verimli bir biçimde sürdürülebilirliğinin sağlanması,

5- İstihdam yaratıcı ve gelir getirici faaliyetlere ağırlık verilmesi,

6- Yerel halkın ihtiyaçlarına yönelik, bölgenin kaynakları doğrultusunda bölgeye özel gelir getirici projeler ve kalkınma modelleri geliştirilmesi,

7- Yoksullukla mücadele stratejisine uygun bölgesel yoksullukla mücadele politikalarının geliştirilmesi,

8-Yerel basının önemli bir ortak olarak kabul edilmesi,

9- Yerel aktörler arasında işbirliklerinin eğitim programları yoluyla desteklenmesi şeklinde sıralanabilir.¹⁸

Türkiye'de olduğu gibi dünyanın birçok ülkesinde görülen gelir dağılımı adaletsizliği yoksulluğu körükleyen en önemli etkenlerin başında gelmektedir. Toplumunu oluşturan bireylerin eğitim, sağlık ve

16 DPT, "Yoksullukla Mücadele ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi," Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 36

17 DPT, "Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu," 7

18 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 125

toplumsal ihtiyaçlarını karşılama noktasında eksiklikler yaşanmakta, bu eksikliklerin giderilemeyişi, kutuplaşmaya, umutsuzluk duygusunun yaygınlaşmasına yol açmaktadır.¹⁹ Hangi koşuldan kaynaklanırsa kaynaklansın, muhtaç kişilere yönelik kalıcı önlemleri, gerekli yardım ve hizmeti merkezi idare, kapsamlı örgütlü düzenlemelerle götürmek zorundadır. Burada önemli olan hangi görevlerin yerel düzeyde halledilmesinin hizmetin verimliliğini ve niteliğini arttıracığının tespiti edilmesidir.²⁰

5- TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIM ÖRGÜTLENMESİ VE UYGULAMA SORUNLARI

Türkiye, bazı güney Avrupa ülkelerine benzer bir şekilde cemaatçi-muhafazakar refah devleti modelinin tipik bir örneğini oluşturmaktadır. Bu tip refah devletlerinde, geleneksel dayanışma ağlarının kuvvetli olması, yoksulluk ve sosyal dışlanmayla mücadele açısından önemli bir avantaj sağlar. Türkiye'de de sosyal yardımlar alanındaki güçlü yönlerden biri budur. Gerçekten de, Türk toplumunda aile, akrabalık, komşuluk, hemşehrilik gibi geleneksel dayanışma ağları kuvvetlidir. Öte yandan tarihinde güçlü bir vakıf geleneğinin bulunması da toplumsal dayanışma kültürü açısından Türkiye'yi güçlü kılan yanlardan biridir.²¹

Türkiye'de sosyal yardımlaşma ve dayanışma yalnızca geleneksel yapılarla değil aynı zamanda hukuksal ve kurumsal yapıyla da sağlanmaktadır. Bu çerçevede, anayasada sosyal devlet ilkesinin benimsenmiş olması, Devletin sosyal yardım alanında tedbir alma ve teşkilat kurma görevinin anayasal bir görev olması, bu alandaki uluslararası sözleşmeleri onaylayarak iç hukukunun parçası haline getirmiş olması güçlü yanlarından bir diğeridir. Nitekim bugün devlet bütçesinden sosyal

yardımlara kaynak aktarılmakta, yürürlükte pek çok yasa ve bu yasalar çerçevesinde sosyal yardımlar alanında faaliyet gösteren pek çok kurum bulunmaktadır. Bir süredir Türkiye'nin gündeminde olan sosyal güvenlik reformu çerçevesinde sosyal yardımlar alanındaki yasal ve kurumsal yapıdaki dağınıklığı bertaraf etme ve sosyal yardımları hak anlayışı temelinde oluşturma çabaları da bu alanda daha güçlü olmayı sağlayabilecek bir eğilimi yansıtmaktadır.²² Anayasa'ya göre devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun olarak, mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirecektir. Dolayısıyla sosyal yardım başta olmak üzere refah devleti uygulamalarında devletin mali kaynaklarının yetersiz kaldığı durumlarda yerel kaynakların, sivil toplum örgütlerinin devreye girmesi kaçınılmazdır. Bu anlamda belediyelerin yetki ve sorumlulukları oldukça fazladır.²³

Türkiye'de sosyal yardım sistemi 1980'ler öncesi yaşlı, özürlü ve kimsesiz çocukları hedef alan diğer bir deyişle sadece bunları yoksul kabul eden bir anlayışa sahipken, yoksulluk gelir dağılımı eşitsizliğinin bir türevi olarak değil arızı bir olgu olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla yoksullukla mücadele programı da arızı koşulları ortadan kaldırmaya yönelik olarak ele alınmıştır.²⁴

Türkiye'de şu andaki yoksullukla mücadelenin kurumsal yapısı içerisinde hangi kurumların olduğu ve hangi yardımları yaptıkları belirlenmiştir. Bunların arasında yer alan Belediyelerin yoksullara dağıttığı önemli miktarda aynı ve nakdi yardımlar olduğu ancak örgütlü ve sistematik yardım programlarına göre yapılmadığı için mali boyutu

19 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 99

20 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 119

21 DPT, "Sosyal Güvenlik," Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 53-54

22 DPT, "Sosyal Güvenlik," Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 53-54

23 Uğur Yıldırım, İsmail Göktürk, "Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni belediyeçilik Anlayışı: Sosyal Belediyeçilik Yaklaşımı," Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 23-24 Ekim 2008, s. 240

24 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 131

hakkında net bir şey söylenemeyeceğini belirtilmektedir. Geçmişte yok denecek kadar az olan sosyal yardımlar, 1990 sonrası uygulamalarla büyümüştür.²⁵

Herhangi bir toplumda sosyal yardımların gerekli olup olmadığı tartışma konusu edilemez. Ancak sosyal yardımların nasıl algılandığı ve nasıl uygulanacağı konusu ise önemli bir tartışma konusudur. Sosyal yardımların sadece sosyal yardım almaya muhtaç duruma düşmüş olanların ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde ele alınması yanlış bir yaklaşımdır.²⁶

Türkiye’de başlıca kamu sosyal yardım programları aşağıda sıralanan kuruluşlar tarafından uygulanmaktadır:

- 1- T.C. Emekli Sandığı (2022 sayılı Kanun uyarınca yapılan ödemeler)
- 2- Sağlık Bakanlığı (Yeşil Kart uygulaması)
- 3- Vakıflar Genel Müdürlüğü (İmarat ve muhtaç aylıkları)
- 4- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (Ayni ve nakdi yardımlar)
- 5- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
- 6- Belediyeler
- 7- İl özel idareleri²⁷

Türkiye’de yapılan sosyolojik araştırmalar, başta İstanbul olmak üzere büyük kentlerde geleneksel dayanışma ağlarının zayıfladığını, belirtilen nedenle yeni yoksulluk ve sosyal dışlanma sorununun Türkiye’de de giderek artan oranda önem

kazandığını göstermektedir. Bu eğilim sosyal yardımlar alanında yasal ve kurumsal yapının ivedilikle kuvvetlendirilmesi gereğini doğurmaktadır.

Bu çerçevede; Türkiye’de sosyal yardımlara ilişkin genel sorunlar şu şekilde sıralanabilir.

1- Sosyal yardımlara ilişkin çok fazla sayıda yasa vardır. Bu yasaların bir kısmı sosyal yardımlara ilişkin özel yasalardır. Bir kısmı ise çeşitli yasalar içinde yer alan özel hükümlerle taahhüt edilmiş yardımları içermekte ve bunlar sosyal yardım olarak adlandırılmaktadır.

2- Bu yasalar kapsamında yapılan yardımların isimleri sosyal yardım olmasına karşın, içerik yönünden sosyal yardım niteliğini taşımamaktadır.

3- Bu yasal düzenlemelerin doğal sonucu olarak teşkilatlar gündeme gelmekte, bunda da sosyal yardım uygulayan çok fazla kurum ve kuruluşun varlığı ortaya çıkmaktadır. Bu da uygulamada çok başlılığı ve hizmet tekrarlarını getirmektedir.

4- Bütün bunlara bağlı olarak her kurum kendi öz kaynakları ölçüsünde kaynak kullanmaktadır. Bu durum, bir yandan yardımlardan gerçek ihtiyaç sahiplerinin hiç ya da çok az yararlanmasına yol açarken, bir yandan da aynı kişilerin birkaç yerden yardım almalarına, yani; hizmet tekrarına ve kaynak israfına neden olmaktadır.

5- Sosyal yardımlardan yararlanan bireylere ilişkin bir merkezi bilgi ağı oluşturulamamıştır.

6- Her kurum veya kuruluşun yardımdan yararlanacak olanlara yönelik öncelikleri farklıdır. Ortak norm ve standartlar bulunmamaktadır.

7- Türkiye ölçeğinde mutlak yoksulluk sınırının bilimsel ölçütlere göre belirlenememiş olması, yardım yapan kuruluşların keyfiliğine yol açan bir uygulamayı beraberinde getirmektedir.²⁸

25 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 119

26 Ali Rıza Abay, Tolga Uslu, a.g.m.,

27 DPT, “Yoksullukla Mücadele ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi,” Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 36

28 DPT, “Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara, 2001, s. 67-68

6- TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELE VE YEREL YÖNETİMLER

Yoksullukla mücadele konusunda yapılması gereken; merkezi ve yerel yönetimler arasında eşgüdüm sağlanması, bakış açısının değiştirilmesi, demokratikleşme ve politik kültür değişikliği sürecinin desteklenmesi, katılımcılığın artırılması, sektörler arası işbirliğinin sağlanması, kurumlar arası bilgi paylaşımının geliştirilmesi, şemsiye bir örgüt kurulması, ulusal stratejilerin oluşturulması, sürdürülebilir ve yerel ihtiyaçlara cevap veren projelerin planlanması, mutlak yoksullara yönelik yardımların ulaşılabilirliğinin ve kalitesinin artırılması ile yoksulluğun hafifletilmesine ve engellenmesine yönelik çalışmalar yapılmasıdır.²⁹

Sosyal yardımlara ihtiyaç duyan kişi ve grupların tespitinde, ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan ve sosyal yardıma ihtiyaç duyan gruplara ayni ve nakdi yardım olarak sunulan hizmetlerde ve bu kapsamda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar arasında ortak ölçüt ve hizmet standardı oluşturulamamıştır. Dağınık kurumsal ve finansal yapılanma ile kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliğinden kaynaklanan önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu alanda kaynakların etkin kullanılmayışı ve nitelikli personel sıkıntısı nedeniyle gerçek ihtiyaç sahiplerine yeterli hizmet sunulamamaktadır.³⁰

Yoksullukla mücadelede yerel yönetimler tarafından karşılaşılan sorunlar genel olarak şu şekilde sıralanabilir:³¹

1- Belediyeler ve diğer yönetimler arasında dağınık sorumluluk yapısı ve eşgüdümsüzlük,

2- Yerel halk ve yerel yönetimler arasında iletişim eksikliği,

29 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 126

30 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 128

31 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 125

3- Ulusal düzeyde, eşgüdümlü ve verimli biçimde organize edilmiş bir sosyal yardım sisteminin eksikliği,

4- Yerel halkın katılımını özendirecek bilgi, beceri ve bilinç eksikliği,

5- Yardım dağıtım süreçlerinde şeffaflığın ve yardımların kime nasıl verilmesi gerektiği konusunda bilgi eksikliğinin varolması, yoksul bireylerin zamanlarının çoğunu çalışmaya çabalayarak geçirdiklerinden kendi topluluklarının sorunları için organize olup çözüm yolları aramaktan uzak kalmaları,

6- Hem ulusal hem yerel düzeyde, sosyal yardım kurumları ve Sivil Toplum Kuruluşları projeleri arasında eşgüdümlü eksikliği,

7- Projelerin uygulama süreci ve standart düzenlemelerde 'kim ne yapıyor' ve 'kim neyi nasıl alıyor' konularında tutarsızlıklar ve sosyal sorumluluk eksikliği.

Belediyelerin konuya ilişkin çalışmalarının geliştirilmesi öncelikle kendi örgütsel yapılarının organizasyonu ile mümkün olacaktır. Belediyeler bu tür hizmetlerini üçlü bir işbirliği içinde yerine getirebilirler. Bu üçlü işbirliği belediyeler, resmi kuruluşlar ve gönüllü kuruluşlar arasındadır. Belediyeler, kamu kuruluşları (ilgili bakanlık) ve gönüllü kuruluşlarla eşgüdümlü çalışmalar yaparak sosyal çalışmaları etkin ve kapsamlı kılabilirler. Örneğin çocuklara verilecek hizmetlerle, ilgili olarak Sağlık Bakanlığıyla, Milli Eğitim Bakanlığıyla, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüyle ve ilgili gönüllü kuruluşlarla kurulacak eşgüdümlü belediyelerin konuyla ilgili hizmetlerinin, esnek olarak gerçekleşmesinde kolaylık sağlayacak unsurlardır.³²

32 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 108

Belde halkını, belediyenin sosyal içerikli çalışmalarının yararı üzerine inandırma için bilgilendirme çalışmaları yapılırken öte yandan gerekli parasal ve insan gücü kaynakları bulunmak zorundadır. Genellikle belediyelerde sosyal yardımların yürütülmesi sağlıklı örgütlenme olmadıkça kalıcı verim sağlayacak yönde değil, kaynak israfına yol açacak yönde olacaktır. Bugün Türkiye’de belediyelerin örgütlenme anlayışında yerel ve kişisel anlayışların damgası vardır. Her belediye, yerel gereksemelerine ve başkanlıklarının anlayışlarına uygun bir örgütlenmeyi kendisi oluşturmaktadır.³³

Türkiye geneline bakıldığında muhtaçlığı azaltmak adına yapılan sosyal yardımların, daha güçlü ve sistemli örgütsel yapılarla geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasını hedefleyen kalıcı çözümler üretilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Alt gelir grupları dikkate alınarak, gelir ve istihdamı artıracak, üretim yelpazesini zenginleştirecek projelere ağırlık verilerek yeni girişimcilerin ortaya çıkmasını sağlayacak programlar oluşturulması gerekmektedir.³⁴

7- TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER VE SOSYAL YARDIMLAR

Merkezi yönetimin sosyal yardım alanındaki yetersizliği, yerel yönetimleri bu konuda aktif politikalar geliştirmeye ve uygulamaya zorlamaktadır. Ayrıca son yıllarda yapılan yasal değişiklikler ve düzenlemeler sosyal yardım uygulamalarını belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimlerin görevlerinden birisi haline getirmiştir.³⁵

Sosyal belediyeciliği yalnızca maddi anlamda yoksunluğu olan belde sakinlerine para, yakacak ya da yemek yardımıyla sınırlamamak gerek-

tedir. Sosyal belediyecilik sosyalleştirme, sosyal kontrol ve rehabilitasyon; mobilize etme, yönlendirme, kılavuzluk ve rehberlik etme; yardım etme, gözetme; yatırım gibi pek çok işleve sahiptir. Belediyeler, toplumsal düzenin sağlanması için yaptıkları maddi yardımların ve halkın geçim sıkıntısını gidermeye yönelik olarak -köklü tedbirler olmasa da- kolaylaştırıcı nitelikte tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri gibi bir takım hizmetlerin yanında, bireye toplumsal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama manasında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görebilecekler; toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme, onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını nasıl ve hangi kurumlara çözebilecekleri konusunda yardımcı olabileceklerdir.³⁶

5393 sayılı yeni kanunda belediye, “Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini,” ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

Belediye kanununa göre Belediye, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla; “park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikah, meslek ve beceri kazandırma; ... hizmetlerini yapar veya yaptırır.”

Belediye, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahalli müşterek nitelikteki diğer görev ve hizmetleri de yapar veya yaptırır. Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir.

33 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 108-109

34 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 127

35 Tuncay Güloğlu, Muharrem Es, “Yerelleşen Sosyal Yardım ve Hizmetler,” Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 23-24 Ekim 2008, s. 257

36 Şerife Pekküçükşen, “Sosyal Belediyecilik ve Selçuklu Belediyesi Şefkat Evleri Örneği,” Yerel Yönetimler Kongresi: Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma,” 3-4 Aralık 2004, Çanakkale, s. 462

Özellikle büyük şehirlerde sosyal yardımlara talep yüksektir. Hem nüfus gereği, hem de kent hayatı gereği bu talep yüksektir. Bu nedenle kamu hizmeti olarak sosyal yardımların ve faaliyetlerin büyük şehirlerde birer kamu hizmeti olarak belediye yönetiminin sunulması ve koordine edilmesi doğal bir sonuçtur.

Yeni yürürlüğe giren; Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7/d maddesine göre; İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri şunlardır:³⁷ “Kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak. Otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürllüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihi dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.”

Yeni Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7/m maddesine göre Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır: “Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlet-tirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek.”³⁸

37 Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Kanun No: 5216, Kabul tarihi, 10. 7. 2005; 23..07. 2004 tarih ve 25531 sayılı Resmi Gazete

38 Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Kanun No: 5216, Kabul tarihi, 10. 7. 2005, 23..07. 2004 tarih ve 25531 sayılı Resmi Gazete

Mahallin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş bulunan ve sayıları 3300'e yaklaşan belediyelerin görevleri arasında sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin bir çok görevi olduğu ve bu görevlerini imkanlar dahilinde yerine getirmeye çalıştıkları görülmektedir. Belediyeler tarafından yerine getirilmeye çalışılan ve bazı belediyeler tarafından da çok kapsamlı olarak uygulanan bu tarzdaki hizmetlerin önemi göz ardı edilemez. Türkiye'nin bugünkü öncelikli sorunları içerisinde yer alan Sosyal Güvenlik uygulamalarına ilişkin aksamaların, bir devletin temel yapısını ve toplumsal barışı doğrudan etkileyerek oldukça büyük sorunlara yol açacağı tehlikesi önemle üzerinde durulması gereken bir konudur.³⁹

Başta kentsel bölgeler olmak üzere Türkiye'de yaşanan sosyal değişimin ortaya çıkardığı yeni hayat tarzlarının bazı toplumsal grupları dışarıda bıraktığı ve bu insanların yaşlı, özürllü ve çocuk kimlikleri ile belli bir dikkati üzerilerine çekmelerine rağmen, bunların toplumun kıyı ve köşesinde yalnızlığa mahkum olarak yaşadıkları bilinmektedir.⁴⁰

Belediyelerin sosyal yardım faaliyetleri belirlenirken, aşağıdaki hususların var olması yapılan hizmetlerin sosyal güvenlik kapsamında yer alan sosyal yardım hizmeti olarak kabul edilebilmeleri için şarttır.

1-Yapılan hizmetler mutlaka, muhtaçlara ilişkin olarak yapılan hizmetler kapsamında olmalıdır,

2-Yapılan hizmetler karşılıksız yapılmalıdır,

3-Yapılan hizmetler belediye bütçesinden karşılanmalıdır,

4-Yapılan hizmetlerin yasal dayanağı mutlaka olmalıdır.⁴¹

39 Ali Ekber Asker, a.g.t., s., 118-119

40 Tuba Olcay Ölmez,, a.g.t., s. 88

41 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 27

Aynı ve nakdi yardımların bireylere ya da ailelere yapılmasındaki temel amaç, yoksullukla mücadelede bireylerin hayatta kalabilmelerini sağlamaktır. Bu anlayış en fazla acil yardım mekanizmalarında kullanılmaktadır ve acil yardım mekanizmalarında insanları hayatta tutmak önemlidir.⁴²

Belediyelerin sosyal yardımlara ilişkin faaliyetlerinin etkinliğini belirleyen birçok unsur vardır. Bunlardan bazıları belediyelerin kendi iç yapılarına ilişkin, bazıları da belediye dışından kaynaklanan sorunlara ilişkin unsurlardır. Ancak sonuçta etkinliğin sağlanmasında, tüm bu unsurların çözüme yönelik olarak değerlendirilmesi hizmetlerin verimi açısından zaruridir.⁴³ Toplumda muhtaç durumda bulunan insanların, sorunlarını çözmeye yönelik hizmet uygulamalarının aynı zamanda toplumsal düzeni korumaya yönelik, bunun da ötesinde insana yaraşır bir uygulama olduğunun bilincine mutlaka varmak gerekmektedir. Tabiatıyla çeşitli gönüllü kuruluşların katkısı gerekli olsa bile bu tip uygulamaların etkinliği ve veriminden devlet sorumludur. Uygulamayı organize edecek düzenli çalışmasını sağlayacak ve denetimini gerçekleştirecek olan kurum ve kuruluşlar öncelikli olarak, kamu kurum ve kuruluşlarıdır. Bu kamu kurumları içerisinde yer alan ve nitelikleri itibarı ile daha farklı bir yönetim sistemine sahip olan belediyeler de bu uygulamanın içerisinde yer almak durumundadırlar.⁴⁴

Belediyelerin, kent halkının bilgi ve beceri düzeyinin yükseltilmesi için kültürel, mesleki ve teknik eğitim programlarını üretip uygulaması ve değerlendirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimler tarafından uygulanan sosyal yardımların sadece aynı ve nakdi yardımlarla sınırlı kalması, sosyal yardım faaliyetlerine benzer destekli çalışmalar yapması da gerekmektedir. Bireylerin topluma yararlı hale gelmesinde, meslek edinme-

sinde, işsizliğin azalmasında, sosyal patlamanın önlenmesinde yerel yönetimler tarafından uygulanan mesleki ve teknik eğitim programları önemli yer tutmaktadır. Özellikle kadının işgücüne katılımı ve aileye gelir sağlanması, bireylerin meslek sahibi ve nitelikli işgücüne sahip olmaları açısından son derece gerekli bir uygulama olduğu görülmektedir. Yine sokakta yaşayan çocuklara yönelik olarak yapılan yardımlar, engelli bireylere yapılan yardımlar ve engellilere sağlanan imkanlar, çocuk, gençlik ve yaşlılar için kurulan merkezler ve buralardaki sosyal faaliyetler bireylerin topluma kazandırılmasında çok önemli yer tutmaktadır.⁴⁵

Belediyelerin sundukları sosyal yardım faaliyetlerinin etkinliğinin derecesini etkileyen en önemli faktör, Belediyelerin mali açıdan içinde buldukları durumdur. Gerçekten de mali imkansızlıklar bu kuruluşların, söz konusu faaliyetlerinin etkinliğini doğrudan etkilemektedir. Belediyelerin sundukları sosyal yardım hizmetlerinin etkinliğinin düşük olmasının sebeplerini aşağıdaki başlıklar halinde toplamak mümkündür.

- 1- Belediyeler muhtaçların tespitinde yeterli gayreti göstermemektedirler,
- 2- Belediyelerin sosyal yardım hizmetlerinde bir süreklilik yoktur,
- 3- Belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin mali yapıdan kaynaklanan, bir düzenleme ve kaynak bulma sorunu vardır,
- 4-Belediyelerin sundukları bir hizmetin neticesine ilişkin araştırma yapmamaktadırlar,
- 5-Kanunlarla belediyelere verilen sosyal yardım görevleri genellikle tazminat karakteri taşıyan sosyal yardım görevleridir,
- 6-Konuya ilişkin olarak merkezi idare ile yerel yönetim arasında bir koordinasyon eksikliği mevcuttur.⁴⁶

42 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 89

43 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 103

44 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 118-119

45 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 100

46 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 103

Belediyeler; sosyal yardımların etkinliği, kaynakların israf edilmeden herhangi bir ayırım gözetmeksizin, gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması için diğer sosyal ve yardım kuruluşları ile işbirliği içerisinde, geniş katılımlı bir envanter çalışmasıyla ihtiyaç sahibi birey ve gruplar belirleyerek, kayıtların sürekli olarak güncellenmesini sağlamalıdır.⁴⁷

Belediyeler, 5393 ve 5216 sayılı kanunlarla sosyal devletin gereklerini yerel düzeyde gerçekleştirmekle yükümlü hale getirilmişlerdir. Belediyelere temel kanunlar dışında 4109 sayılı muhtaç asker ailelerine yardımı düzenleyen kanunla da sosyal yardım görevi verilmiştir. Bu kanunla, belediyeler, vatan görevini yapan askerlerin maddi durumu kötü olan ailelerine sosyal yardım ve destekle yükümlüdürler. Kanuna göre, askerliğini yapan kişinin geçimini sağladığı ve hiçbir geliri olmayan anne ve babası, karısı ve çocukları ile kız ve erkek kardeşlerine belediyeler sosyal yardım yaparlar.⁴⁸

Öte yandan, Türkiye’de yerel yönetimlere, sosyal yardım programları alanında verilen görev ve yetkiler bu hizmetlerin doğrudan uygulanmasına yönelik tedbirlerdir. Planlama, düzenleme ve denetleme gibi temel unsurlar merkezi otoritenin yetkisi altında tutulmaktadır. Son yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle birlikte, Türkiye’de yerel yönetimler kamu politikalarının belirlenmesinde önemli aktörler olarak ortaya çıkmaya başlamışlardır. Yerel yönetimler, yaşanan sürecin de etkisiyle yeniden yapılandırılarak/yapılanarak başta ekonomik faaliyetler olmak üzere sosyo-politik ve sosyo-kültürel alanlarda doğrudan devlet otoritesinin çözüm ortağı haline gelmişlerdir.⁴⁹

47 Kadriye Kobak, “Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları,” Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2006, s. 73

48 Uğur Yıldırım, İsmail Göktürk, a.g. tebliğ., s. 250

49 Cantürk Caner, Nihal Açıkalın, “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devletin Yapısal Dönüşümü: Yerel Yönetimler Reformu,” Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 23-24 Ekim 2008, s. 271

8- ÜSKÜDAR BELEDİYESİ SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI

Bu bölümde Üsküdar Belediyesi tarafından yürütülen sosyal yardım programları üzerinde durulacaktır. Ancak, Üsküdar Belediyesi tarafından yürütülmekte olan sosyal yardım programları içerisinde, Türkiye’de ilk önce uygulanan “iftar çadırı,” Kadın Ürünleri Pazarı (KÜP) özel önem taşımaktadır. Bu nedenle bu uygulamalara öncelikle yer verilerek, genel bir yardım uygulaması olan Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM)’in işleyişi üzerinde durulmaktadır.

a- Ramazan Çadırı

Bilindiği gibi 1995 yılından bu yana özellikle İstanbul merkezli olmak üzere Belediyeler, İslam dinince kutsal kabul edilen Ramazan ayında yoksula ve evine yetiştiremeyenlere iftar ettirmek amacı ile bir çadır geleneği oluşturmuşlardır. Bu uygulama, ilçe belediyelerinin Ramazan’da yaptıkları yoksula yardım projesinin bir parçası olarak görülmüş, halktan büyük ilgi görmüştür. Olayın bir de gösteri/görüntü kısmı vardı ve bu durum, politik hesapları da olan yönetimleri doğal olarak etkilemiştir. Ve bu uygulama söz konusu dinamiklerin de etkisi ile ülke çapında yaygın hale gelmiştir. Ramazan çadırı uygulaması, özellikle belirli bir siyasi görüşe ait yerel yönetimlerin ortaya çıkardığı ve öncelikle bunlar arasında yaygınlaşan bir uygulama olarak belirmiştir. Sonrasında genellikle bütün yerel yönetimlerin paylaştığı bir uygulamaya dönüşmüştür.⁵⁰

Çadır uygulamasının halk tarafından benimsenmesine ve bunun giderek yayılma göstermesinin elbette bir çok nedeni vardır. Politik ve kültürel dinamiklerin yanında asıl faktör, Türkiye’de giderek etkisini artıran yoksulluk olmuştur. Yaşa-

50 Ahmet Emre Bilgili, “Yeniden Dağıtım Kültürü Olarak Üsküdar Ramazan Çadırı,” Ramazan Çadırı, Üsküdar Sehaveti içinde, Üsküdar Belediye Başkanlığı, Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayın No: 14, s. 90

nan ekonomik krizlerin de etkisi ile yoksulluk etki alanını genişletmiş, vasıflı ve eğitilmiş bireyler de bu çerçeveye dahil olmuştur. Bir bütün olarak bu durum, belediyelerin yoksullarla ilgisini artırmasına sebep olmuştur. Üsküdar Ramazan Çadırı'nın yemek kısmından yararlananların profili, evine yetişemeyenlerden çok evinde aşı olmayan yoksul kesimlerin varlığını göstermektedir. Üsküdar'da yaşayanlardan çok başka yerlerin yoksulları buradan yararlanmaktadır. Çadır, ilk kez 1995 yılında Üsküdar'ın Demokrasi Meydanı'nda siyah renkte kıl bir çadır olarak başlamıştır. Burada sadece iftarda evine yetişemeyenlere ve yoksullara iftar ettirmek amaçlanmıştır. İlk çadırın biçim ve kapasite olarak bu fonksiyondan başka bir şeyi yerine getirmesi zaten mümkün değildi.⁵¹

İftar çadırı düşüncesinin nasıl doğduğunu dönemin Üsküdar Belediye Başkanı Yılmaz Bayat şöyle ifade etmektedir, "1994 yılının Katibim şenliklerinde kültürel etkinlikler alanında küçük bir çadır kurmuştuk. İnsanların o çadır altında gruplar halinde sohbetlerini gördüğümde bundan çok etkilenmiştim. İlçemizde yoksulların, kimsesizlerin, mağdur insanların olduğunu biliyordum. Vapur iskelesinden, akşamüzeri işten dönen insanların iftar etmek için çektikleri zorluklar çadır kurma düşüncemizde etkili oldu."⁵² Bu noktadan hareketle; sosyal dayanışmanın sağlanması, farklı sosyo kültürel düzeylere sahip insanları buluşturma ve gelenekten beslenen sanatların icrası hedeflenmiştir. Bu düşüncelerle "geleneğin yeniden ihyası" olarak ortaya çıkan çadır, gördüğü fonksiyon itibarı ile halktan kabul görmüş ve her yıl hem biçim ve kapasite olarak hem de gördüğü hizmet anlamında yenilenmiş ve gelişme kaydetmiştir.⁵³

51 Ahmet Emre Bilgili, a.g.m., s. 93

52 Davut Özgül, "Yılmaz Bayat ile 'İftar Çadırı'nda Ramazan Geleneği Üzerine Söyleşi," İstanbul Müftülüğü Kültür Yayınları: Ramazan Özel, Sayı:5, Yıl 2008, s. 123

53 Ahmet Emre Bilgili, a.g.m., s. 93

Ramazan çadırının hareket noktası; dini içerisinden dolayı oruç tutan, yoksul ve evine yetişemeyenlere iftar ettirmek olmuştur. Bundan dolayı da yemeğin adı iftardır. Ancak fiili olarak gerçekleşen ve belediye başkanının da isteği olan; oruç tutan, tutmayan, kadın-erkek, çocuk ve herhangi bir dine mensubiyeti dahi önemli olmayan bütün kişiler bu imkandan yararlanabilmektedir. Bu durumda çadırdaki gerçekleşen yemek olayı, dini kapsam içerisinde büyük ölçüde yoksullara ve yoksulluğa yönelik bir etkinliğe dönüşmüş olmaktadır. Ramazan ayında sosyal dayanışmanın ve hayır potansiyelinin büyümesi ve kullanıma açılması yönünden pozitif gelişmeler, yoksullara yönelim artmaktadır.⁵⁴

Bu yıl Ramazan Sofrası'nda her akşam yaklaşık bin kişi masaların etrafında buluşup, iftarını yaparken, iskele çevresinde ve Üsküdar sahilinde ise 5 bin kişiye iftar yapma imkanı sağlanmıştır. Üsküdar Belediyesi tarafından her akşam vatandaşların huzur içerisinde iftar yapması için gerekli bütün tedbirler alınmıştır. Üsküdar Belediyesi'nin iftar sofraları iskele meydanı dışında da hizmet vermiştir. Ramazan süresince iftar saatinde evine yetişemeyenler ile ihtiyaç sahipleri ayrıca; Harem otogarı, Numune Hastanesi, Üsküdar belediyesi Aşevi, Yavuztürk, Bahçelievler, Esatpaşa, Örnek ve Ünalın Mahallelerinde de her akşam iftarlarını yapmıştır. Yaklaşık 20 bin kişi Üsküdar Belediyesi'nce hazırlanan iftar sofrasından iftarını yapma imkanını bulmuştur.⁵⁵

b- Üsküdar Belediyesi Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM)⁵⁶

Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM), son yıllarda çok beğeni toplayan projelere imza atmıştır. "Bu şehrin bir kalbi var" diyerek her türlü sosyal

54 Ahmet Emre Bilgili, a.g.m., s. 94

55 Mustafa Özer, "Ramazan Şehri Üsküdar," Üsküdar 2008 Sonbahar Bülteni, s. 40-41

56 Üsküdar Belediyesi, Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM), <http://www.togem-istanbul.org/>; 30. 03. 2007

yardımlaşma faaliyetinin merkezinde yer almaktadır.⁵⁷

Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM)'inde; gerçek ihtiyaç sahibine zamanında yardım, sanki kendisine veya sevdiklerine yapılmış gibi hassas davranarak yardımcı olmak, yardımcı olan veren ve yardıma aracılık edenin memnuniyetini sağlamak misyon olarak benimsenmiştir. Bu çerçevede Vizyon olarak, maddi ve manevi olarak ilgi ve yardıma muhtaç insanların ihtiyaçlarının aracılık edilerek yardımlarla giderilmesi ve yardım etmek isteyenler ve yardıma ihtiyacı olanlar arasında bir köprü vazifesi görerek, hayırda yarışanların buluşturulması olarak tespit edilmiştir.

Amaç; gerçek ihtiyaç sahibine zamanında yardım yapmaktır. Kaliteli bir yönetim anlayışı ile yola çıkılmıştır. Bağışçıdan başlayarak yardım alanlara kadar malzemenin tüm serüveni kayıt altına alınmaktadır. Bir bağışçı herhangi bir tarihte bağışladığı malzemelerden herhangi birinin nerede, kime, ne zaman, kim tarafından teslim edildiğini öğrenebilmektedir.

Yardım talep eden kişi belirlenen belgeleri merkeze posta yoluyla ya da şahsen getirerek yardım başvurusunda bulunabilmektedir. Tespit ekibinin yaptığı incelemelere dayanarak ihtiyaç sahibi olduğu tespit edilen ailelere yapılan yardımlar şunlardır: Gıda Yardımı, Yakacak Yardımı, Barınma Yardımı, Temizlik Yardımı, Giyim Yardımı, Eşya Yardımı, Sağlık Yardımı, Burs Yardımı, Evlendirme Yardımı.

Yardım talep eden kişi gerekli belgelerini teslim ettikten sonra belgeleri arşive alınmaktadır. Tespit ekipleri, bu ailelerin sosyal durumunu incelemek üzere evini ziyaret etmekte, komşularıyla ve ilgili yerler ile görüşülmektedir. Bu işlemlerin sonucunda aile için "İnceleme Formu" doldurulmaktadır. Ziya-

ret edilen ailenin inceleme işlemleri bittikten sonra tespit edilen ailelerin inceleme formları Yardım Değerlendirme komisyonunda değerlendirilmekte ve uygun görülen yardımlar belirlenmektedir.

Değerlendirilen dosyalar bilgi işlem birimine teslim edilmektedir. Yardım talep eden ailelerin bilgileri bilgisayar ortamına aktarılarak aileye bir aile numarası verilmekte ve bu numara üzerinden bir dosya açılmaktadır. Bilgi İşlem birimi ailelere gidecek yardımları tarihlerini ve çıkışlarını düzenlemekte ve lojistik birimine bildirmektedir. Son olarak, yardım talep eden ailelerin yardımları ailelere ulaştırılmaktadır.⁵⁸

c- Üsküdar Belediyesi Kadın El Ürünleri Pazar Yerleri

Sosyal belediyecilik anlayışıyla hizmet eden Üsküdar Belediyesi'nin önemli projelerinden biri olan KÜP (Kadın El Ürünleri Pazar Yerleri Projesi), 3 yılı aşkın süredir başarıyla uygulanmaktadır. Üsküdarlı kadınlar el emeği ve göz nuru dökerek ürettikleri el işlerini, Üsküdar Belediyesi'nin kendilerine ücretsiz tahsis ettiği pazar yerlerinde satmaktadırlar. Böylece hem aile bütçesine hem de ülke ekonomisine katkı sağlamanın gururunu yaşamaktadırlar.

Uygulama, 2004 yılında 1 pazaryeri ve 177 hanımla başlamış, kadınların ilgisi sonucu her geçen gün gelişmiş ve bugün 5 pazaryerinde 707 üretici kadının faydalandığı bir proje haline gelmiştir. Projeye katılan kadınlar; pazartesi-Bağlarbaşı, salı-Küplüce, perşembe-Bulgurlu, cumartesi-Merkez, pazar günleri de Örnek mahallesindeki pazaryerlerinde dönüşümlü olarak satış yapmaktadırlar. KÜP tezgahlarında dantel örtüler, oyalı yazmalar, örgü şapkalar, atkılar, ve takılar başta olmak üzere pek çok ürünü bir arada bulunmaktadır.

57 Erdoğan Turhan, "TOGEM'den Çifte Bayram," Üsküdar 2008 Sonbahar Bülteni, s. 44-45

58 Üsküdar Belediyesi, Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM), <http://www.togem-istanbul.org/>; 30. 03. 2007

Özenle yapılmış el ürünleri; hammadde, işçilik ve tasarım yönünden uzmanlarca değerlendirilip fiyatlandırılmaktadır. Satışa sunulan bütün ürünlerin her birinde özel KÜP etiketleri bulunmaktadır. Projeye katılanlara ayrıca; pazarlama becerilerini geliştirmeleri, orjinal ve piyasada talep edilen ürünler hakkında bilgilenmeleri, ürünlerine kalite kazandıracak yeni beceriler edinmeleri için uygulamalı pratik eğitimler de verilmektedir.

Kadınlar KÜP sayesinde yalnızca maddi kaynak değil, aynı zamanda yeni arkadaşlar edinerek, insan ilişkilerini geliştirmekte, sosyal bir yaşam kazanmaktadırlar. KÜP Projesinde yapılan tüm işler ve işlemler KÜP Ekibi tarafından yürütülmektedir. Ekip; çalışmalarını KÜP Özel Yazılım programıyla gerçekleştirmekte, böylece projenin işleyişinde kayıttan, sonuç raporlarına kadar ihtiyaç duyulan her tür bilgiye anında ulaşılmaktadır. Bu çalışmaların yapılabilmesi için Üsküdar Belediyesi tarafından bir merkez tahsis edilmiştir.⁵⁹

9- GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sosyal yardım kavramı, beraberinde, genelde, yoksulluğu ve yoksul bireyleri de çağrıştıran bir kavramdır. Çünkü sosyal yardım, yoksul bireylere parasal ve/veya parasal olmayan (yiyecek, giyecek, yakacak v.b) türde yapılan tüm yardımların genel bir adlandırmasıdır. Parasal ve parasal olmayan yardım ifadeleri yerine genelde, aynı ve nakdi yardım kavramları da kullanılmaktadır. Sosyal yardım ile, herhangi bir gelir güvencesi olmayan veya yaşamını sürdürmeye yetecek gelire sahip olmayan muhtaç-yoksul bireyler desteklenmekte, insanca yaşamlarını sürdürebilmeleri yönünde katkı sağlanmaktadır. Böylece, sosyal yardım kavramı ile sosyal yardım uygulamalarının ortaya çıkışı; ihtiyaçlarını karşılamak üzere, muhtaç-yoksul bireye yardım etme düşüncesinin bir sonucudur.⁶⁰

59 <http://www.uskudar-bld.gov.tr/portal/kup/t1.jsp?PageName=main>; 30. 03. 2007

60 Musa İkizoğlu, a.g.t., s. 1

Öncelikle yardıma en çok muhtaç olanlardan başlamak üzere, birey ve ihtiyaç temelli hizmet sunulmalı, geniş toplum kesimlerini kapsayan standart yardım programlarından kaçınılmalıdır. İhtiyaç duyulan alanlarda, hizmet ve yardımın bir kurum bünyesinde yapılmasının zorunlu olduğu durumlar göz önüne alınarak, değişik ihtiyaç ve yaş gruplarına bir arada hizmet sunabilecek çok amaçlı merkezlerin ve/veya tesislerin kurulmasına öncelik verilmelidir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar belediyeler, kaynak yetersizliği nedeniyle yeterli düzeyde olmamakla birlikte temel kentsel ve sosyal hizmetlerin sağlanmasında yegane kurum olmuşlardır. 1950'li yıllarda başlayan nüfus artışı ve göçler, kent nüfusunun artmasına ve belediyelerin önceliklerini sosyal politikalardan ziyade temel kentsel altyapı ve hizmetlerinin karşılanmasına yöneltmesine yol açmıştır. Kaynak sorunu bugün de devam etmekte ve birçok belediye, kentsel hizmetleri dahi yeterince yerine getirememektedir.⁶¹

Yerel yönetimlerin az veya çok kaynak sorunu olduğu bilinmektedir. Ancak, yerel yönetimlerin kaynaklarını kullanırken ekonomik faktörlerden çok siyasal faktörlerin etkisinde kaldıkları bu yüzden de hizmet önceliklerini gerçekçi ve toplumsal talepleri dikkate alarak etkili, verimli ve rasyonel kullanmadıkları dikkati çekmektedir. Yerel yönetimler insan gücü kullanımını yeniden düzenleyip güç kaybını önleyerek etkinliği artırmalı, işsizliğin önlenmesi ve sosyal hizmetlerin gereği gibi yürütülmesi için çaba göstermelidirler. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde Sivil Toplum Kuruluşları ile olan işbirliğinin merkezi ve yerel yönetimlerin kaynak ve imkanlarının yetersiz kaldığı sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi alanlarda sosyal yardım ve dayanışma ilkesi temelinde devreye girdikleri görülmektedir. Sivil Toplum Kuruluşları, iş öncesi ve iş başında eğitim yoluyla iyi yetişmiş insan gücünün gelişimine katkı

61 Halis Yunus Ersöz, "5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri," s. 134

sağlamakta, sağlık, eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile dinlenme ve boş zamanların değerlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.⁶²

Sivil toplum kuruluşlarının da yer aldığı bir koordinasyonun sağlanması, mevcut sosyal yardım kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine olumlu katkıda bulunacaktır. Belirlenen tarzda gelişmiş bir kurumsal kapasitenin, aynı zamanda, kurumların gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluk karşıtı uygulamalar konusundaki istatistik ve araştırma faaliyetlerinin kalitesine de olumlu yönde katkı yapacağı açıktır. STK'ların politika uygulamalarına daha geniş ölçekte dahil olmaları, sosyal kalkınma politikalarında sıkça sözü edilen katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi kavramların hayata geçirilmesiyle yakın ilişkili olduğundan, özellikle "kamuda iyi yönetişimin yaygınlaştırılması"na katkı sağlayacaktır.⁶³

Sosyal yardım programlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde; yaşanan sorunların en aza indirilebilmesi için yapılması gereken çalışmalar şunlardır:

1- Sosyal yardımların, devletin yükümlülük ve sorumluluğunda, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde ve eşgüdümlü yürütülmesi gerçekleştirilmiştir.

2- Sosyal yardımlar alanında ulusal düzeyde, kamu kurumlarını ve sivil toplum örgütlerini içeren ortak bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Sosyal devlet, yoksullukla mücadelede ve yoksulların toplumdaki dışlanma tehlikesine karşı sivil toplum örgütleriyle de işbirliğine gitmelidir. Katılımcı demokrasi anlayışı çerçevesinde, gönüllü kuruluşların sosyal faaliyetlerine destek vermek, yoksullukla mücadelede önemli bir yer tutacaktır.

62 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 131-132

63 DPT, "Yoksullukla Mücadele ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi," Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 83

3- Sosyal yardımlara gereksinim duyan kesimlerin hem nicel hem de nitel durumu hakkında ulusal düzeyde güncellenmiş verilere sahip olabilmek için TÜİK'in faaliyetleri gözden geçirilmeli ve güçlendirilmelidir.⁶⁴

4- Belediyenin sosyal yardımlarla ilgili üst birimi bünyesinde kurulacak araştırma bürosu kentin sosyal yardımlarla hangilerinin hangi yörelere götürülmesi gerektiği üzerinde alan araştırmaları yapmalıdır.⁶⁵

5- Sosyal yardımların bir bütün halinde gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik olarak ve bunları hak anlayışı temelinde değerlendiren bir yasal düzenleme yapılmalıdır.

6- Sosyal yardımların hak anlayışıyla düzenlenmesinin sonucu olarak, bu alandaki uyuşmazlıklarda başvurulacak görevli ve yetkili mahkemeleri ve yargılama usulünü belirleyen yasal düzenlemeler yapılmalıdır.⁶⁶ Yapılması gereken, sosyal yardımların bir hak haline getirilerek ve muhtaç kişilerin objektif ölçütleri taşıdığına bu hakkı talep etmelerini sağlamak olacaktır. Kamuya ait her türlü sosyal yardım programının düzenlenmesi, idaresi ve koordinasyonundan sorumlu kurumsal yapılanma çalışmalarının tamamlanması sorunların çözümünde etkili olacaktır.⁶⁷

7- Yeni bir yasanın yürürlüğe girmesi halinde mevcut yasal düzenlemelerin yeni yasa ile uyumlu olacak şekilde revizyona tabi tutulmalı ya da yürürlükten kaldırılmalıdır.⁶⁸

8- Sosyal yardımlar alanında yeniden yapılanmaya uygun olarak, idari bütünlüğü ve özerkliği sağlayacak teşkilat kanunu çıkarılmalıdır.⁶⁹

64 DPT, "Sosyal Güvenlik," Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 74

65 Ali Ekber Asker, a.g.t., s. 101-120

66 DPT, "Sosyal Güvenlik," Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 74

67 Tuba Olcay Ölmez, a.g.t., s. 127

68 DPT, "Sosyal Güvenlik," Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 75

69 DPT, "Sosyal Güvenlik," Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007, s. 76

10- KAYNAKLAR

- Asker, Ali Ekber, "Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri," Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996.
- Bilgili, Ahmet Emre, "Yeniden Dağıtım Kültürü Olarak Üsküdar Ramazan Çadırı," Ramazan Çadırı, Üsküdar Sehaveti içinde, Üsküdar Belediye Başkanlığı, Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayın No: 14.
- Caner, Cantürk, Açıkalin, Nihal, "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devletin Yapısal Dönüşümü: Yerel Yönetimler Reformu," Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 23-24 Ekim 2008.
- Dilik, Sait, "Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler", A.Ü. SBF Dergisi, Cilt 35 (1980), Sayı 1.
- Dilik, Sait, "Sosyal Yardımlar-İki Anlamalı Bir Terim", A.Ü. SBF Dergisi, Cilt 35 (1980), Sayı 1.
- DPT, "Sosyal Hizmetler ve Yardımlar," Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu", Ankara, 2001.
- DPT, "Yoksullukla Mücadele ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi," Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007.
- DPT, "Sosyal Güvenlik," Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2007.
- Erkul İhsan, Altan, Ömer Zühtü, Gerek, Nüvit, "Sosyal Politika Dersleri," İkinci Cilt, Anadolu Üniversitesi, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yay. No. 48, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987.
- Ersöz, Halis Yunus, "Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler (İngiltere, İsveç ve Türkiye Örneği)", Filiz Kitabevi, İstanbul- 2004.
- Ersöz, Halis Yunus, "5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri," Sosyal Siyaset Konferansları, 50. Kitap, İstanbul-2005
- Güloğlu, Tuncay, Es, Muharrem, "Yerelleşen Sosyal Yardım ve Hizmetler," Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 23-24 Ekim 2008.
- Güven, Sami, "Sosyal Politikanın Temelleri," Ekin Kitabevi, Bursa, 2001.
- İkizoğlu, Musa, "Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesi'nde Ampirik Bir Araştırma," Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara-2000.
- Kobak, Kadriye, "Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları," Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2006.
- Ölmez, Tuba Olcay, "Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri," Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2005.
- Özdemir, Süleyman, "Sosyal Refahın Sağlanmasında Yeni Bir Anlayış:"Refah Karması" ve Sosyal Refahı Sağlayıcı Kurumlar," Sosyal Siyaset Konferansları, 48. Kitap, İstanbul-2004.
- Özdemir, Süleyman, Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti," Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2007-57, İstanbul-2007.
- Özer, Mustafa, " Ramazan Şehri Üsküdar," Üsküdar 2008 Sonbahar Bülteni.
- Özketen, Özlem, "Sosyal Hizmet Ortamlarında Uygulama 1," Sorun Alanı İnceleme ve Değerlendirme Raporu, (Eğitsel Danışman Doç. Dr. Erden Ünlü), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, Ankara 2005. <http://www.sosyal-hizmetuzmani.org/shuarastirmasi.htm> (Erişim Tarihi 05. 11. 2008)

Pekküçükşen, Şerife, “Sosyal Belediyecilik ve Selçuklu Belediyesi Şefkat Evleri Örneği,” Yerel Yönetimler Kongresi: Dünden Bugüne Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma,” 3-4 Aralık 2004, Çanak-kale.

Şişman, Yener, “Sosyal Politika ve İş Hukuku,” Birinci Baskı, Eskişehir, 2002.

Talas, Cahit, “Toplumsal Ekonomi: Çalışma Ekonomisi,” İmge Kitabevi yayını, 7. Baskı, Ankara, Haziran 1997.

Turhan, Erdoğan, “TOGEM’den Çifte Bayram,” Üsküdar 2008 Sonbahar Bülteni.

Üsküdar Belediyesi, Toplumsal Gelişim Merkezi (TOGEM), <http://www.togem-istanbul.org/>; 30. 03. 2007.

Yıldırım, Uğur, Göktürk, İsmail, “Toplumsal Sorunların Çözümünde Yeni Belediyecilik Anlayışı: Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı,” Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, I. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 23-24 Ekim 2008.